

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять з української мови для іноземних студентів 2
курсу всіх спеціальностей

Харків
ХНАДУ
2021

Укладачі

Семененко Інга Євгенівна

Моргунова Надія Сергіївна

Кафедра мовної підготовки

Семененко І.Є., Моргунова Н.С. Методичні вказівки до практичних занять з української мови для іноземних студентів 2 курсу всіх спеціальностей. Харків: ХНАДУ, 2021. 53 с.

Методичні вказівки містять дидактичні матеріали, що можуть бути використані під час аудиторних занять як навчальні і тренувальні матеріали для вивчення, повторення й закріплення вивченого матеріалу, поглиблення знань і навичок володіння українською мовою, що сприяє розвитку навичок читання, говоріння, аудіювання і письма, а також як контрольні завдання з метою виявлення рівня підготовки студентів до мовленнєвої практики. Використано лексико-граматичні матеріали із навчально-професійної, соціально-культурної, суспільно-політичної сфер спілкування. Адресовано іноземним студентам, які мають достатній рівень володіння українською мовою.

Виразення використання процесу і його ролі

ЛЕКСИКА, ГРАММАТИКА

При описі застосування або використання вживаються такі конструкції.

процес	{ використовується застосовується }	де? (М.в.)	для чого? (Р.в.)
процес	має місце	де? (М.в.)	
процес	{ грає велику роль має велике значення є основою }	у чому? (М.в.)	для чого (Р.в.)

Прийменниково-іменні конструкції зі значенням мети:

для чого (Р.в.)

з метою чого (Р.в.)

для того, щоб ...

ГРАМАТИЧНИЙ КОМЕНТАР

Конструкції *що застосовується де (в чому), що використовується при якому процесі, що використовують (застосовують) у чому* вказують на **галузь застосування**. Назва галузі застосування вимагає прийменника **в (в промисловості)** назва процесу - прийменника **при (при будівництві)**.

У цих конструкціях можуть вживатися прислівники *широко, часто, все частіше, рідко, все рідше, зазвичай, головним чином, в першу чергу, в основному, іноді, майже ні ..., ніколи не ...*

Конструкції *що використовується (використовують) для чого (для того, щоб), що застосовується (застосовують) з метою чого* вживаються для вказівки на мету застосування.

Наприклад: **Очищення** операційної системи застосовується з метою звільнення від непотрібних і шкідливих програм, оптимізації робочого простору і роботи в цілому.

Запам'ятайте вживання дієслова **використовувати(ся)**

1. **використовувати** – застосовувати, вживати що-небудь з користю, користуватися чимось;
2. **використовуватися** – мати застосування, вживатися з користю;
3. **використовувати властивість (здатність)** чого-небудь для чого

Наприклад:

1. Адсорбція використовується для знесолення води.
2. Реакція обміну між сіллю і кислотою використовується як для отримання солей, так і для отримання кислот.
3. Випаровування грає велику роль в техніці. Воно використовується, перш за все, з метою очищення речовин і для розділення рідких сумішей перегонкою.
4. Геометричне нівелювання застосовується для того, щоб отримати позначки точок місцевості.
5. Процес хіміко-термічної обробки поверхні має велике значення для забезпечення працездатності титанових деталей.
6. Випаровування служить основою карбюрації, тобто змішування парів палива з повітрям для отримання горючої робочої суміші.
7. У більшості традиційних механізмів (двигуни внутрішнього згоряння, автомобілі, зубчасті шестерні та інше) тертя грає негативну роль, зменшуючи ККД механізму.

ЗАВДАННЯ

Завдання 1. Прочитайте речення. Замініть конструкції з дієсловом **використовуватися** синонімічними: **використовуватися/мати місце/знаходити застосування де? для чого?**

1. Автоматичний розрахунок формул в електронних таблицях Excel широко використовується у вирішенні науково-технічних завдань.

Модель: Автоматичний розрахунок формул в електронних таблицях Excel має місце у вирішенні науково-технічних завдань.

2. Автоматичне проектування технічних процесів використовується на виробництві для скорочення витрат часу на створення нової техніки.
3. Явище охолодження при швидкому випаровуванні рідини використовується на практиці, наприклад, в холодильних установках.
4. Явище конвекції (передача тепла переміщенням шарів газу або рідини) використовується в системах центрального водяного опалення.
5. Комп'ютерна діагностика використовується не тільки для пошуку наявних несправностей, а й для профілактики можливих неполадок в автомобілі.
6. Виділення енергії при конденсації водяної пари використовується на великих теплових електростанціях. Парою, яка відпрацювала в турбінах, нагрівають воду.
7. Процес перетворення енергії палива в механічну енергію використовується в теплових двигунах: парових машинах, двигунах внутрішнього згорання, парових і газових турбінах, реактивних двигунах.
8. У промисловості використовують механічне, електричне і фізико-хімічне очищення газів від домішок.
9. Технологічний процес зварювання використовується для з'єднання металів та їх сплавів, термопластів у всіх областях виробництва.
10. Процеси горіння палива використовуються в техніці з метою досягнення максимального тепловиділення (повноти згорання) за заданий період часу.

Завдання 2. Прочитайте речення. Замініть їх синонімічними, використовуючи конструкції: грати велику роль, мати велике значення, служити основою.

1. Автоматизація виробництва служить основою науково-технічного прогресу (НТП). (**Автоматизація виробництва має велике значення для науково-технічного прогресу**).
2. Вивчення безперервних процесів виробництва є основою їх автоматизації.
3. Випаровування має велике значення в техніці.
4. Електроліз грає важливу роль в металургійній промисловості.
5. Зварювання дуже значиме у виробничих процесах.
6. Випаровування грає важливу роль в парових машинах, у двигунах внутрішнього згорання.
7. Процес розчинення має важливе значення в практичній діяльності людини.
8. Гідроліз (реакція обмінного розкладання між різними речовинами і водою) є дуже суттєвим процесом у хімічній промисловості.
9. Діагностика є дуже важливим засобом для визначення оптимального методу ремонту, необхідного машині.
10. Практичне вивчення технології виробництва важливо для розробки найбільш раціональних способів створення матеріальних цінностей при мінімальних затратах праці.

Завдання 3. Дайте відповідь на питання, використовуючи слова для довідок.

Зразок: Для чого у ванні підтримують високу температуру? (прискорення процесу електролізу) - *Високу температуру у ванні підтримують для прискорення процесу електролізу.*

Слова для довідок: вивчення космосу, захист від корозії, перетворення рідини в пару, збільшення сили тертя, виявлення несправностей, охолодження.

1. З якою метою нагрівають рідину?
2. З якою метою в космос запускають супутники?
3. З якою метою застосовують діагностику автомобіля?
4. Для чого метали покривають плівкою?
5. З якою метою дороги взимку посипають піском?
6. Для чого холодну воду ллють на гарячу речовину?

Завдання 4. Ствердно дайте відповідь на питання.

Зразок: Для чого воду розкладають електричним струмом? Для отримання водню і кисню. - Воду розкладають електричним струмом для того, щоб отримати водень і кисень.

1. Для чого з багатьох речовин видаляють домішки? Для використання речовини в промисловості.
2. Для чого на річці встановлюють греблю? Для підйому рівня води.
3. Для чого виробляють з'єднання атомів кисню в молекулу? Для отримання газоподібного кисню.

Завдання 5. Прочитайте речення і запишіть їх, замінюючи конструкції *для чого*, *з метою чого*, *з метою чого* підрядними реченнями з союзом *щоб* + *інфінітив*.

1. Процеси автоматизації виробництва використовують для підвищення ефективності праці, поліпшення якості продукції, що випускається.
2. Для отримання газоподібного кисню необхідно провести з'єднання атомів кисню в молекули.
3. З метою розвитку продуктивних сил використовують новітні наукові відкриття.
4. З метою використання результатів пізнання в своїй практичній діяльності людина пізнає навколишній світ, розкриває закони його розвитку.
5. Комп'ютерна діагностика застосовується для виявлення прихованих дефектів систем автомобіля.
6. Електронні таблиці використовуються для виконання економічних розрахунків.

Завдання 6. Вставте в текст слова і словосполучення, що виражають використання процесу і його роль.

Значення випаровування в житті живих організмів, техніці та побуті.

Випаровування - процес переходу речовини з рідкого стану в газоподібний (пар). Процес випаровування є зворотним процесу конденсації. Випаровування твердого тіла називається сублімацією, а пароутворення в обсязі рідини - кипінням.

Випаровування є єдиною формою передачі вологи з океанів і суші в атмосферу і в тепловому балансі морів і атмосфери, і є одним з найважливіших климатоутворюючих факторів. Випаровування ... величезне значення в житті людини, тварин і рослин, оберігаючи від перегріву.

Випаровування ... широке ... в техніці і промисловій практиці. У техніці випаровування ... при очищенні речовин або поділі рідких сумішей перегонкою (отримання бензину, гасу, солярного масла і ін.). Процес випаровування ... основою всіх процесів сушіння матеріалів. Воно ... для розділення рідких сумішей перегонкою, кондиціонування повітря. Випарне охолодження води ... в оборотних системах водопостачання підприємств. Випаровування ... важливу ... в парових машинах, в двигунах внутрішнього згоряння. Воно ... основою карбюрації, тобто змішування парів палива (наприклад, бензину) з повітрям для отримання горючої суміші. Ця суміш утворюється в результаті випаровування дрібних крапельок рідкого палива, які утворюються розбризкуванням.

Завдання 7. А) Прочитайте мікротекст. Зверніть увагу на назви галузей та процесів.

Адсорбція

Адсорбція - згущення, ущільнення розчиненої або пароподібної речовини на поверхні твердого тіла або рідини (адсорбенту). Явище адсорбції знаходить широке застосування в техніці для очищення розчинів від забруднюючих домішок, для очищення повітря від парів отруйних речовин, для вилучення і переробки малих кількостей розчинених речовин.

На цукрових заводах адсорбція застосовується для освітлення цукрових розчинів. Адсорбція використовується для очищення мастил в нафтовій промисловості.

У промисловості рідкісних металів адсорбція знаходить місце для вилучення цінних сполук з розчинів металевих солей.

Адсорбція використовується для знесолення вод, що надходять до парових котлів, для підвищення тривалості їх служби.

Адсорбція має місце при очищенні питних джерел вод в очисних спорудах.

Б) Перерахуйте

- 1) галузі промисловості, в яких знаходиться застосування цей процес;
- 2) процеси при яких використовується даний процес.

РОБОТА З ТЕКСТОМ

Текст 1. Коливальні рухи

Завдання 1. Прочитайте слова і словосполучення. Зверніть увагу на однокореневі слова.

коливання
коливальний рух
система, що коливається
коливальний процес

Завдання 2. Прочитайте словосполучення. Переклад незнайомих слів знайдіть в словнику.

катастрофічні наслідки
повторювані процеси
хитання маятника
стики рейок
запобігати виникненню коливань
неоднорідні впливи
вивести з положення рівноваги
кулька, підвішена на нитці
піддаватися впливу

Завдання 3. Зверніть увагу на слова і словосполучення, що вказують на порядок висловлювання.

Перш за все, отже, разом з тим, далі, нарешті, почнемо, перейдемо.

Завдання 4. Зверніть увагу на словосполучення, що приєднують ілюстративний матеріал.

Наведемо приклади, наприклад, прикладом служить, до прикладу, уявімо собі.

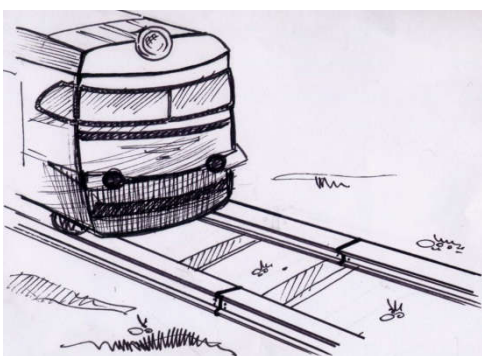
Завдання 5. Прочитайте текст.

Коливальні рухи

Запишіть тему лекції: «Коливальні рухи». Перш за все розглянемо загальні відомості про колювання, тобто зупинимося на визначенні колювань, їх класифікації, дамо загальну характеристику видів колювань, наведемо приклади тих чи інших колювань.

Отже, що таке колювання? Колюваннями називаються процеси, які відрізняються тим або іншим ступенем повторюваності. Такою властивістю повторюваності володіють, наприклад, хитання маятника годинників.

Колювання по своїй фізичній природі неоднорідні. Залежно від фізичної природи повторюваного процесу розрізняють такі види колювань: механічні, електромеханічні, електромагнітні та інші. Далі ми будемо розглядати механічні колювання.

Колювання широко поширені в природі та техніці. У багатьох випадках колювання грають негативну роль. Наведемо приклади таких колювань. Уявімо собі потяг, що проходить по мосту через стики рейок. Колеса поїзда повідомляють при цьому поштовхи мосту, чим викликають його колювання. Негативну роль відіграють і колювання (їх називають ще вібрації) корпусу корабля, якщо ці вібрації викликаються обертанням гребного гвинта. Вкрай негативну роль грають і вібрації крил літака. Всі ці процеси можуть призвести до катастрофічних наслідків. У таких і подібних випадках завдання полягає в тому, щоб запобігти виникненню колювань. У всякому разі слід перешкодити тому, щоб колювання досягли небезпечних розмірів.

Разом з тим коливальні процеси лежать в самій основі різних галузей техніки. Так, наприклад, на коливальних процесах заснована вся радіотехніка.

Не тільки фізична природа повторюваних процесів неоднорідна. Неоднорідними є і впливи на коливну систему.

Залежно від характеру впливу на коливну систему коливання поділяються на кілька видів. До них відносяться вільні коливання (їх називають ще власні), вимушені коливання, автоколивання та параметричні коливання. Далі розглянемо перші два види коливань.

Почнемо з розгляду вільних, або власних коливань. Вільними, або власними коливаннями називаються такі коливання, які відбуваються в системі, наданій самій собі після того, як їй був повідомлений поштовх, або після того, як вона була виведена з положення рівноваги. Звернемо увагу на те, що мова йде про надану самій собі системи після того, як їй повідомили поштовх або вивели її з положення рівноваги. Прикладом тут можуть служити коливання кульки, підвішеної на нитці, тобто коливання типу маятника.

Перейдемо до розгляду вимушених коливань. Вимушеними називаються такі коливання, в процесі яких система, що коливається, піддається впливу зовнішньої сили, що періодично змінюється. Прикладом служать коливання моста, які виникають при проходженні по ньому людей, крокуючих в ногу.

Отже, тут зовнішньою силою, що періодично змінюється, є проходження людей, які крокують в ногу.

Завдання 6. На основі змісту тексту з даних слів і словосполучень складіть пропозиції.

Відігравати позитивну роль; відігравати негативну роль; вібрація крил літака; вібрація корпусу корабля; техніка; радіотехніка; коливання.

Завдання 7. Закінчіть речення.

Прикладом механічних коливань служать ...

Прикладом вільних коливань служать ...

Прикладом вимушених коливань служать ...

Завдання 8. Дайте відповідь на питання.

1. Що називається коливаннями?
2. Які види коливань розрізняють?
3. Де використовують коливання?
4. Яку роль відіграють вібрації в техніці?

Завдання 9. Використовуючи модель що призводить до чого і слова для довідок, складіть пропозиції.

Слова для довідок: вібрації крил літака; проходження людей по мосту в ногу; руйнування літака; коливання моста; руйнування моста.

Завдання 10. Складіть складний план тексту.

Завдання 11. Перекажіть докладно ту частину тексту, в якій йдеться про негативну роль коливань.

Текст 2. Автоматизація виробництва

Завдання 1. Знайдіть у словнику переклад наступних слів і словосполучень. Запишіть нові слова до свого словника.

Ефективність праці, якість продукції, оптимальний, безпрецедентні можливості, перетворення природи, багатство, творчі здібності, продуктивні сили, витрати праці, вибухові речовини, надійність, кваліфікація, взаємозамінність деталей, вантажообіг, трудомісткі роботи, безпеку і регулярність руху, затор.

Завдання 2. Утворіть від даних дієслів іменники зі значенням процесу.

Перетворити, покращувати, створити, використовувати, постачати, досліджувати, множити, конструювати, підвищувати, проектувати, планувати, вивчати.

Завдання 3. Назвіть від яких дієслів утворені дані іменники.

Розробка, складання, підготовка, розвиток контроль.

Завдання 4. Утворіть від даних дієслів можливі форми дієприкметників.

Зразок: виробляти - виробляючи, вироблений.

Відкривати, виконувати, виготовляти, випускати, перемикати.

Завдання 5. Прочитайте текст. Зверніть увагу на конструкції зі значеннями використовувати і ролі процесу.

Автоматизація виробництва

Автоматизація виробництва - процес у розвитку машинного виробництва, при якому функції управління і контролю, що раніше виконувалися людиною, передаються приладам і автоматичним пристроям. Автоматизація виробництва відіграє велику роль в підвищенні продуктивності праці, поліпшенні якості продукції, що випускається. Автоматизація виробництва застосовується для оптимального використання всіх ресурсів виробництва.

Прогрес науки, використання нових наукових відкриттів і результатів теоретичних досліджень є основою для розвитку продуктивних сил. Практичне вивчення технології виробництва важливо для розробки найбільш раціональних способів створення матеріальних цінностей при мінімальних затратах праці. Тому перш за все ретельно вивчають безперервні процеси виробництва, технологія яких найбільш пристосована для автоматизації.

Наприклад, найповніше автоматизуються заводи вибухових речовин, заводи, що виробляють ракетне паливо, радіоактивні матеріали та високотоксичні хімікати. До підприємств з безперервний технологій відносяться також цементне, бетонне, целюлозно-паперове виробництво. У доменному виробництві всі основні параметри також вимірюються і регулюються автоматично.

Автоматизація складальних процесів - одна з найбільш складних і актуальних проблем машинобудування. Вона не тільки дає великий економічний ефект, але і сприяє значному підвищенню надійності виготовляються машин, апаратів і приладів, так як в цьому випадку процес складання не залежить від кваліфікації збирача. Однак автоматизація збірки вимагає високого ступеня взаємозамінності деталей і вузлів за умови, що особливості технології автоматичного складання вимагає вже в процесі конструювання виробів, проектування машин, апаратів, приладів.

Автоматизація виробництва застосовується для збільшення обсягу продукції, що випускається, вантажообігу. Автоматизація на транспорті має величезне значення для полегшення і прискорення всіх видів трудомістких робіт, підвищення безпеки і регулярності руху, якості обслуговування, поліпшення використання

транспортних одиниць і зниження експлуатаційних витрат. Технічні засоби автоматизації на транспорті дуже різноманітні - від найпростіших регуляторів і вимірювальних пристроїв до бортових цифрових обчислювальних машин.

Безперервне зростання автомобільного транспорту вже перетворив автомобіль з найшвидшого наземного засобу повідомлення в багатьох великих містах в найповільніший вид транспорту, тому що вулиці і під'їзні дороги вже не в змозі вільно пропускати величезний потік легкових і вантажних машин. Локальні світлофори, що перемикаються від реле часу, і центральне управління ними не справляються з заторами. саме тому так важливо застосування автоматичного регулювання вуличного руху з урахуванням його інтенсивності засобами радіолокації, оптики, телемеханіки та обчислювальної техніки.

Разом з тим, автоматизація виробництва використовується не тільки в технології, але і в техніко-економічній діяльності підприємства: плануванні, матеріально-технічному постачанні, підготовці виробництва, обліку і оперативному управлінні. Це досягається організаційними, економічними і математичними методами на основі оргтехніки та різних видів зв'язку.

Таким чином, автоматизація виробництва служить однією з основ сучасного науково-технічного прогресу, що відкриває перед людством безпрецедентні можливості перетворення природи, створення величезних матеріальних багатств, примноження творчих здібностей людини.

Завдання 6. Дайте відповіді на питання.

1. У чому полягає автоматизація виробництва?
2. Технологія яких процесів виробництва найбільш пристосована для автоматизації? Наведіть приклад найбільш автоматизованих виробництв?
3. Що є одною з найбільш складних і актуальних проблем машинобудування?
4. Що дає автоматизація складальних процесів?
5. Для чого застосовується автоматизація на транспорті?
6. Які технічні засоби автоматизації використовуються на транспорті?

7. В якій ще діяльності підприємства використовуються на транспорті?
8. Яка роль автоматизації виробництва в науково-технічному прогресі?

Завдання 7. Заповніть таблицю, використовуючи інформацію тексту.

Використання процесу автоматизації		Значення процесу автоматизації
Де?	Для чого?	
у виробництві	Оптимальне використання всіх ресурсів виробництва	підвищення ефективності праці, поліпшення якості продукції, що випускається
у машинобудуванні		
на транспорт		
В техніко-економічній діяльності виробництва		

Завдання 8. Складіть номінативний план тексту.

Завдання 9. Напишіть повідомлення (5-7 речень) про автоматизацію в галузі виробництва, близькою вашої спеціальності. Використовуйте свої знання з інших предметів.

Текст 3. Здоров'я нації і майбутнє країни

Завдання 1. Знайдіть у словнику переклад слів, що позначають психологічні якості людини.

інтелект
свідомість
патріотизм
відкритість
позитивне мислення
врівноваженість

відповідальність
комунікабельність

Завдання 2. Поясніть, як ви розумієте такі вирази.

В здоровому тілі здоровий дух.
Діти - наші майбутнє.

Завдання 3. Складіть речення, використовуючи слова для довідок та конструкції: що впливає на що; що залежить від чого.

Слова для довідок: здоров'я нації, навколишнє середовище, майбутнє країни, медицина.

Завдання 4. Прочитайте текст.

Здоров'я нації і майбутнє країни

Компанія «Київстар» провела публічну дискусію на тему «Здорове суспільство». Учасникам дискусії було поставлено питання: «Який стан вашого здоров'я впливає на майбутнє країни?»

- Вважаю, що майбутнє всієї країни залежить від свідомості кожної людини, - каже Людмила, менеджер з Києва. - Я намагаюся бути прикладом для моїх друзів і колег по роботі. Багато часу приділяю своїй зовнішності і здоров'ю - займаюся спортом, не п'ю, не курю, намагаюся дотримуватися режиму дня. Думаю, якщо кожен буде вести здоровий спосіб життя, майбутнє наших дітей буде більш щасливим. Майбутні покоління будуть більш здоровими. А ще - кожному потрібно навчитися любити себе і навколишній світ.

- Моє здоров'я і майбутнє країни - це одне ціле, - так вважає Микола, музикант з Харкова. - Здорова людина принесе більше користі країні, так як буде працювати, а не ходити по лікарнях і аптеках. До того ж у здорової людини народяться здорові діти. А діти - це наше майбутнє.

Учасники дискусії обговорили також питання про те, якими якостями буде відрізнятися представник українського суспільства через 10 років. Всі учасники дискусії виділили такі риси в портреті українця майбутнього: міцна сім'я, довголіття, висока фізична активність, здорове тіло і здоровий дух, розвинений інтелект,

патріотизм, відкритість, позитивне мислення, психологічна рівноваженість, відповідальність за свою країну, комунікабельність, здатність любити і вміння сміятися над собою.

Хто ж несе відповідальність за здоров'я кожної людини? Це питання також цікавив учасників дискусії «Здорове суспільство». Відповідати за своє здоров'я повинен, перш за все, сама людина - так вважає перша група учасників дискусії. Друга група вважає, що держава також несе відповідальність за здоров'я людини. Не випадково у всіх цивілізованих країнах держава виділяє великі фінансові кошти на розвиток медицини, фізкультури і спорту, які підтримують здоров'я нації.

Багато хто вважає, що за здоров'я нації відповідальні також діячі культури та засоби масової інформації. Вони повинні пропагувати в суспільстві здоровий спосіб життя.

Завдання 5. Дайте відповідь на питання.

1. Які питання обговорювали учасники дискусії «Здорове суспільство»?
2. Якими якостями будуть володіти українці через 10 років?
3. Чому держава виділяє фінансові кошти на розвиток медицини, фізкультури і спорту?
4. Поясніть, як ви розумієте слова «здоровий спосіб життя»?
5. Як ви ставитеся до заборони на куріння в громадських місцях, який існує в деяких країнах світу?

ТЕМА: Підготовка до іспиту. Складання анотації

Завдання 1. Визначте значення незнайомих слів за словником. Запишіть їх у зошит.

Зростання, падіння; різноманітний; епідемія; революція; епізодично; землетрус; посуха; повінь; прояв; руйнування; дефіцит; сировинний; продовольчий; енергетичний.

Завдання 2. Прочитайте словосполучення. Визначте значення незнайомих слів за словником. Запишіть їх у зошит.

Економічне зростання; економічна криза; стихійне лихо; соціальне потрясіння; суспільний розвиток; промисловий цикл.

Завдання 3. Зверніть увагу на іменну сполучуваність дієслів.

Впливати на що? (Зн.в.) – впливати на розвиток;
породжуватися чим? (О.в.) – породжуватися законами; порушувати що? (Зн.в.) – порушувати нормальний розвиток; передбачити що? (Зн.в.) – передбачити стихійні лиха й соціальні потрясіння;
характеризуватися чим? (О.в.) – характеризуватися припиненням спаду виробництва .

Завдання 4. Прочитайте текст. Виділіть у ньому головну інформацію.

ЕКОНОМІЧНІ КРИЗИ

Економічне зростання є законом суспільного життя. Закон економічного розвитку, як і будь який закон, являє собою систему тенденцій і процесів. Розвитку взагалі немає без зростання та падіння.

Порушення ринку різноманітні, численні й закономірні. Стихійні лиха відбуваються з природних причин. Це землетруси, посухи, повені, виверження вулканів і багато чого іншого. Вони порушують нормальний розвиток ринку й впливають на його розвиток.

Соціальні потрясіння породжуються законами суспільного розвитку: війни, революції, епідемії тощо. Вони також порушують нормальний розвиток ринку.

Стихійні лиха й соціальні потрясіння важко передбачити. Вони відбуваються епізодично.

Економічні кризи породжуються законами економіки, ринком. Вони виникли на певному рівні розвитку ринку, вони постійні та систематичні. Перша така криза була зафіксована у 1760 р. Потім кризи стали проявом промислових циклів.

Промислові цикли – основна форма економічних криз. Вони виникли на початку XIX ст. Їхньою основною причиною є надвиробництво товарів, тобто перевищення виробництва

товарів над попитом на них. Промислові цикли відбуваються за чотири стадії:

Криза (спад) – різке скорочення розмірів виробництва, часткове руйнування продуктивних сил, надвиробництво, банкрутства багатьох підприємств, знецінювання основного капіталу, зростання безробіття, падіння заробітної платні, різке подорожчання кредиту тощо.

Депресія характеризується припиненням спаду виробництва, низькою заробітною платнею, припиненням падіння цін, масовим безробіттям й іншими ознаками. Пожвавлення (підйом) проявляється у поступовому досягненні докризового рівня виробництва, зменшенні товарних запасів, скороченні безробіття тощо.

Підйом (бум) – перевищення докризового рівня розвитку виробництва, підвищення цін, скорочення рівня безробіття, розширення кредиту тощо.

У середині ХХ ст. виникли нові форми економічних криз: сировинні, продовольчі, енергетичні, фінансові. Це кризи дефіциту.

Завдання 5. Закінчіть речення, використовуючи інформацію тексту.

1. Соціальні потрясіння породжуються ...
2. Причиною промислових циклів є...
3. Криза (спад) – ...
4. Депресія характеризується ...
5. Підйом (бум) – ...

Завдання 6. Дайте відповідь на запитання.

1. Що є законом суспільного життя?
2. Що являє собою закон економічного розвитку?
3. Які явища порушують нормальний розвиток ринку?
4. Чим породжуються економічні кризи?
5. Що є причиною виникнення промислових циклів?
6. Що таке криза?
7. Чим характеризується депресія?

8. Що таке підйом (бум)?

Завдання 7. Складіть та запишіть тезовий план тексту.

Завдання 8. Пригадайте логіко-структурну схему анотації.

I. Формулювання проблеми.

II. Аргументація.

III. Висновок.

Завдання 9. Пригадайте реферативно-сміслові дієслова та словосполучення, що вживаються для оформлення анотації.

I. Формулювання проблеми:

У тексті (статті, книзі) розглядається проблема...

аналізується проблема ...

розкривається проблема...

II. Аргументація:

Автор говорить про те, що... Говориться про те, що...

Автор показує, що ... Показується, що ...

Автор підкреслює, що... Підкреслюється, що...

Автор зазначає, що ... Зазначається, що ...

Автор наголошує на тому, що... Наголошується на тому, що...

III. Висновок:

Автор доходить висновку... Робиться висновок про те, що...

Завдання 1. Визначте значення незнайомих слів за словником.
Запишіть їх у зошит.

Господарювання; забезпечення; анархія; узгодження; ватажок.

Завдання 2. Прочитайте словосполучення. Визначте значення незнайомих слів за словником. Запишіть їх у зошит.

Спільне забезпечення життя; планове співробітництво працівників; певна політична система.

Завдання 3. Прочитайте текст. Виділіть у ньому головну інформацію.

МЕНЕДЖМЕНТ

Словом «менеджмент» (співробітництво) називають різні поняття: спільна праця, спільне господарювання, спільне забезпечення життя за допомогою обміну товарами.

Ринкова економіка, незважаючи на анархію вільного ринку, являє собою планове співробітництво працівників.

Плановість припускає існування лідера, який забезпечує узгодження праці окремих виробників. Від якості діяльності цього лідера залежить успішність планової праці людей.

У ХХ ст. головною формою лідерів стають менеджери.

Лідер – це працівник, функція якого полягає в тому, щоб визначати роботу інших. Він передує в суспільстві, у тому числі й у праці. До групи лідерів належать неформальні лідери – ватажки. Ватажками стають на основі різних способів, у тому числі й за допомогою авторитету, сили.

Формальний лідер – начальник. Він отримав свою функцію за встановленим порядком, що діє в певній політичній системі.

Хазяїн – є начальником в умовах традиційної економіки. Ним стає людина на основі традицій, звичаїв, прав.

Бос – це начальник, який діє в умовах ринкової економіки. Він стає босом, тому що є власником капіталу. У простому випадку його можна назвати шефом, коли він виконує функції начальника.

Службовець (клерк) – є найманим начальником. Бос делегує йому деякі свої права для виконання функцій організації. Такого ж роду лідери діють у сфері політики, і тоді вони стають чиновниками. Найпростіша функція службовця – бути організатором невеликої кількості людей, відповідати за

їхню роботу. Вони спостерігають за роботою та особисто втручаються у виробництво.

Адміністратор – це більш складний тип клерка. У його підпорядкуванні знаходяться клерки, якими він керує. Адміністратор є керівником виробництва. Він бере участь у праці, але не як безпосередній виконавець. Його наймана праця зводиться до узгодження праці інших людей.

Технократ (бюрократ) – вища форма адміністратора. Він не бере участі безпосередньо в організації виробничих процесів. Місцем його роботи є кабінет. Він працює з керівниками, погоджуючи їхні дії.

Менеджер – це професійний технократ. Підготовка менеджерів містить отримання вищої освіти, а потім 8-10 років практичного досвіду.

Завдання 4. Закінчіть речення, використовуючи інформацію тексту.

1. Ринкова економіка, незважаючи на анархію вільного ринку, являє собою...
2. Лідер – це...
3. Формальний лідер – ...
4. Хазяїн – є...
5. Бос – це начальник, ...
6. Службовець (клерк) – є ...
7. Адміністратор – це більш складний тип... У його підпорядкуванні ...
8. Технократ (бюрократ) – вища форма Він ...
9. Менеджер – це ...

Завдання 5. Дайте відповідь на запитання.

1. Що називають словом «менеджмент»?
2. Що являє собою ринкова економіка?
3. Хто забезпечує узгодження праці окремих виробників?
4. Від чого залежить успішність планової праці людей?
5. Хто такий менеджер?
6. Хто такий лідер?
7. Хто такий формальний лідер?
8. Ким є хазяїн?

9. Хто такий бос?
10. Ким є службовець (клерк)?
11. Хто такий адміністратор?
12. Хто такий технократ (бюрократ)?

Завдання 6. Складіть та запишіть тезовий план тексту.

Завдання 7. Пригадайте логіко-структурну схему анотації.

I. Формулювання проблеми.

II. Аргументація.

III. Висновок.

Завдання 8. Пригадайте реферативно-сміслові дієслова та словосполучення, що вживаються для оформлення анотації.

1. Формулювання проблеми:

У тексті (статті, книзі)	розглядається проблема...
	аналізується проблема ...
	розкривається проблема...

2. Аргументація:

Автор говорить про те, що...	Говориться про те, що...
Автор показує, що ...	Показується, що ...
Автор підкреслює, що...	Підкреслюється, що...
Автор зазначає, що ...	Зазначається, що ...
Автор наголошує на тому, що...	Наголошується на тому, що...

3. Висновок:

Автор доходить висновку...	Робиться висновок про те, що...

Завдання 1. Визначте значення незнайомих слів за словником. Запишіть їх у зошит.

Порушення; диспропорція; антагонізм; протилежність; загибель; приватний; суспільний; попит; пропозиція; користь.

Завдання 2. Прочитайте словосполучення. Визначте значення незнайомих слів за словником. Запишіть їх у зошит.

Економічне протиріччя; продуктивна сила; виробничі відносини; суспільне виробництво; приватне присвоєння.

Завдання 3. Зверніть увагу на іменну сполучуваність дієслів.

Призводити до чого? (Р.в.) – призводити до появи зовнішніх економічних протиріч між країнами; випереджати що? (Зн.в.) – випереджати можливості виробництва; залежати від чого? (Р.в.) – швидкість суспільного прогресу залежить від протиріччя між безмежними потребами людей і обмеженими ресурсами.

Завдання 4. Прочитайте текст. Виділіть у ньому головну інформацію.

ПРОТИРІЧЧЯ ЕКОНОМІКИ

Як відомо, практика економічного розвитку багата на різні кризи, порушення в економічному розвитку, диспропорції. Їхньою причиною є економічні протиріччя або протиріччя ринку. Економіка не існує без протиріч. Головним значенням протиріч в економіці потрібно визнати протилежність інтересів людей. Вищою формою протиріч є антагонізми, тобто такі протиріччя, які закінчуються загибеллю однієї зі сторін.

Біологічні протиріччя лежать в основі суспільного розвитку. Основним можна вважати протиріччя між потребами й благами (ресурсами). Рідкість благ робить їх дефіцитними. Тому виникає боротьба за життя, як у тваринному світі, так і у суспільстві людей. Це протиріччя фундаментальне для ринку й економіки взагалі.

Соціальні протиріччя виникають на основі біологічних. Громадська організація життя підвищує життєстійкість організмів, вирішує багато проблем. Вона призводить до виникнення виробництва, яке є головним засобом забезпечення джерела засобів для існування. Потреби завжди випереджають можливості виробництва та сприяють його розвитку. У той же час виробництво здійснюється за допомогою багатьох протиріч.

Економічні протиріччя є внутрішніми для виробництва. Головне протиріччя – це протиріччя між безмежними потребами людей і обмеженими ресурсами, або між продуктивними силами та виробничими відносинами. Від цього протиріччя залежить швидкість суспільного прогресу.

Основним протиріччям ринкової економіки можна вважати протиріччя між приватним і суспільним характером праці. На його основі виникає специфічна система протиріч ринкової економіки: між попитом та пропозицією, між суспільним виробництвом і приватним присвоєнням, між ціною й корисністю товару.

Внутрішні економічні протиріччя призводять до появи зовнішніх економічних протиріч між країнами, регіонами півдня й півночі, між основними центрами світового ринку й іншими. Протиріччя цих інтересів призводять до конкуренції, нестабільності, нестійкості й диспропорційності ринку. У результаті виникають порушення ринку – кризи.

Завдання 5. Закінчіть речення, використовуючи інформацію тексту.

1. Головним значенням протиріч в економіці потрібно визнати...
2. Вищою формою протиріч є антагонізми, ...
3. Основним можна вважати протиріччя між ...
4. Громадська організація життя призводить до ...
5. Головне економічне протиріччя – це ...

Завдання 6. Дайте відповідь на запитання.

1. Що є причиною порушення в економічному розвитку?
2. Що є вищою формою протиріч?
3. Яким є основне біологічне протиріччя, що лежить в основі суспільного розвитку?
4. До чого призводить громадська організація життя?
5. Яке основне протиріччя ринкової економіки?
6. До чого призводять внутрішні економічні протиріччя?

Завдання 7. Складіть та запишіть тезовий план тексту.

Завдання 8. Пригадайте логіко-структурну схему анотації.

I. Формулювання проблеми.

II. Аргументація.

III. Висновок.

Завдання 9. Пригадайте реферативно-сміслові дієслова та словосполучки, що вживаються для оформлення анотації.

1. Формулювання проблеми:

У тексті (статті, книзі)	розглядається проблема...
	аналізується проблема ...
	розкривається проблема...

2. Аргументація:

Автор говорить про те, що...	Говориться про те, що...

Автор показує, що ...	Показується, що ...

Автор підкреслює, що...	Підкреслюється, що...

Автор зазначає, що ...	Зазначається, що ...

Автор наголошує на тому, що...	Наголошується на тому, що...

3. Висновок:

Автор доходить висновку...	Робиться висновок про те, що...

Завдання 1. Визначте значення незнайомих слів за словником. Запишіть їх у зошит.

Обмін; товар; попит; пропозиція; різновид; кошти; віч-на-віч.

Завдання 2. Прочитайте словосполучки. Визначте значення незнайомих слів за словником. Запишіть їх у зошит.

Важлива ланка; ринкова економіка; загальноекономічне явище; розвинена кредитно-грошова система; централізоване планування.

Завдання 3. Зверніть увагу на іменну сполучуваність дієслів.

Задовольняти що? (Зн.в) – задовольняти потреби; отримувати що? (Зн.в) – отримувати споживчі блага; домовитися про що? (Зн.в) – домовитися про купівлю й продаж товару ;

характеризуватися чим? (Ор.в.) – характеризуватися централізованим плануванням; ризикувати чим? (Ор.в.) – ризикувати власними коштами; витратити що? (Зн.в) – витратити власні кошти.

Завдання 4. Прочитайте текст. Виділіть у ньому головну інформацію.

РИНОК

При обміні одних товарів на інші люди найбільш повно задовольняють свої різноманітні потреби. Обмін результатами праці є важливою ланкою в процесі виникнення ринку.

Ринкова економіка виникла завдяки процесу обміну продуктами праці. Принцип і зміст обміну – «дай мені те, що мені потрібно, і ти отримаєш те, що необхідно тобі». Саме таким шляхом люди отримують максимум споживчих благ в умовах обмеженості ресурсів і розподілу праці.

Ринок – це загальнолюдське, загальноекономічне явище, яке виникло багато століть тому. Ринок – це складне, багатобічне явище, поєднання попиту та пропозиції, це механізм, що поєднує інтереси покупців і продавців окремих товарів і послуг. Ринок – це система економічних відносин, що виникає на основі стійкої взаємодії товарного й грошового обігу.

Для ефективного функціонування ринку повинні бути створені певні умови:

- 1) максимальна свобода господарської діяльності;
- 2) достатня місткість ринку (платоспроможний попит);
- 3) вільний обмін товарами й послугами;
- 4) необмежена кількість конкурентів;
- 5) вільне ціноутворення;
- 6) відмова держави від прямої участі в господарській діяльності;
- 7) відкритість економіки;
- 8) розвинена кредитно-грошова система;
- 9) диктат споживача.

У світі існує три типи економіки: ринкова, командна й традиційна. Ринкова економіка існує в економічно розвинених

країнах. Командна економіка була, наприклад, у Радянському Союзі. Цей тип економіки характеризується централізованим плануванням. У країнах із традиційною економікою люди звичайно живуть у сільській місцевості й займаються сільським господарством.

Обмін товарів на інші товари або гроші відбувається на ринку. Ринком зазвичай називають спеціальне місце в місті або селі, де продають і купують. Але це тільки один різновид ринку.

Іноді продавець і покупець зустрічаються віч-на-віч і товар передається із рук у руки. У деяких випадках продавець і покупець зустрічаються, щоб тільки домовитися про купівлю й продаж товару. Іноді продавець і покупець взагалі не бачать один одного й здійснюють операцію по телефону, факсу або за допомогою комп'ютерної мережі.

Отже, ринок – це не тільки місце для обміну, а сам обмін - діяльність із продажу й купівлі товарів. По-перше, це вільний обмін між продавцями й покупцями. По-друге, це реальна матеріальна відповідальність учасників ринкового обміну. Продавці й покупці на ринку витрачають власні кошти і ризикують ними. По-третє, це конкуренція між виробниками – продавцями товарів і послуг за споживачів – покупців їхньої продукції.

Завдання 5. Закінчіть речення, використовуючи інформацію тексту.

1. Обмін результатами праці є...
2. Ринок – це ...
3. У світі існує три типи економіки: ...

Завдання 6. Дайте відповідь на запитання.

1. Завдяки чому виникла ринкова економіка?
2. Що таке ринок?
3. Які певні умови повинні бути створені для ефективного функціонування ринку?
4. Які існують типи економіки?

Завдання 7. Складіть та запишіть тезовий план тексту.

Завдання 8. Пригадайте логіко-структурну схему анотації.

I. Формулювання проблеми.

II. Аргументація.

III. Висновок.

Завдання 9. Пригадайте реферативно-сміслові дієслова та словосполучення, що вживаються для оформлення анотації.

1. Формулювання проблеми:

У тексті (статті, книзі) розглядається проблема...
аналізується проблема ...
розкривається проблема...

2. Аргументація:

Автор говорить про те, що...	Говориться про те, що...
Автор показує, що ...	Показується, що ...
Автор підкреслює, що...	Підкреслюється, що...
Автор зазначає, що ...	Зазначається, що ...
Автор наголошує на тому, що...	Наголошується на тому, що...

3. Висновок:

Автор доходить висновку... Робиться висновок про те, що...

Завдання 1. Визначте значення незнайомих слів за словником. Запишіть їх у зошит.

Автоматизація; управління; контроль; прилад; пристрій; поліпшення; обслуговування; полегшення; прискорення; облік.

Завдання 2. Зробіть від поданих дієслів іменники зі значенням процесу.

Перетворити - **перетворення**, покращувати, створити, використовувати, постачати, досліджувати, множити, конструювати, підвищувати, проектувати, планувати, вивчати.

Завдання 3. Вкажіть, від яких слів утворено складні слова.

Целюлозно-паперове виробництво; техніко-економічна діяльність підприємства; матеріально-технічне постачання;

радіоактивні матеріали; високотоксичний хімікат; трудомістка робота; вантажообіг; науково-технічний прогрес; оргтехніка.

Завдання 4. Зверніть увагу на іменну сполучуваність дієслів.

Передаватися чому? (Д.в.) - передаватися приладам і автоматичним пристроям; виконуватися ким? (О.в.) - виконуватися людиною; відігравати що? (Зн.в.) - відігравати велику роль у підвищенні продуктивності праці; застосовуватися для чого? (Р.в.) - застосовуватися для оптимального використання всіх ресурсів виробництва; сприяти чому? (Д.в.) - сприяти значному підвищенню надійності машин, апаратів і приладів.

Завдання 5. Прочитайте текст. Виділіть у ньому головну інформацію.

Автоматизація виробництва

Автоматизація виробництва - процес у розвитку машинного виробництва, при якому функції управління і контролю, які раніше виконувалися людиною, передаються приладам і автоматичним пристроям. Автоматизація виробництва відіграє велику роль у підвищенні продуктивності праці, поліпшенні якості продукції, яка випускається. Автоматизація виробництва застосовується для оптимального використання всіх ресурсів виробництва.

Прогрес науки, використання нових наукових відкриттів і результатів теоретичних досліджень є основою для розвитку продуктивних сил. Практичне вивчення технології виробництва важливо для розробки найбільш раціональних способів створення матеріальних цінностей при мінімальних затратах праці. Тому перш за все ретельно вивчають безперервні процеси виробництва, технологія яких найбільш пристосована для автоматизації.

Наприклад, найповніше автоматизуються заводи вибухових речовин, заводи, які виробляють ракетне паливо, радіоактивні матеріали та високотоксичні хімікати. До підприємств з безперервною технологією належать також цементне, бетонне,

целюлозно-паперове виробництво. У доменному виробництві всі основні параметри також вимірюються і регулюються автоматично.

Автоматизація складальних процесів - одна з найбільш складних і актуальних проблем машинобудування. Вона не тільки дає великий економічний ефект, але і сприяє значному підвищенню надійності машин, апаратів і приладів, так як у цьому випадку процес складання не залежить від кваліфікації збирача.

Автоматизація виробництва застосовується для збільшення обсягу продукції, що випускається, вантажообігу. Автоматизація на транспорті має величезне значення для полегшення і прискорення всіх видів трудомістких робіт, підвищення безпеки і регулярності руху, якості обслуговування, поліпшення використання транспортних одиниць і зниження експлуатаційних витрат. Технічні засоби автоматизації на транспорті дуже різноманітні - від найпростіших регуляторів і вимірювальних пристроїв до бортових цифрових обчислювальних машин.

Безперервне зростання автомобільного транспорту вже перетворило автомобіль з найшвидшого наземного засобу у найповільніший вид транспорту в багатьох великих містах, тому що вулиці і під'їзні дороги вже не в змозі вільно пропускати величезний потік легкових і вантажних машин. Локальні світлофори не справляються з заторами. Саме тому так важливо застосування автоматичного регулювання вуличного руху з урахуванням його інтенсивності засобами радіолокації, оптики, телемеханіки та обчислювальної техніки.

Разом з тим, автоматизація виробництва використовується не тільки в технології, але і в техніко-економічній діяльності підприємства: плануванні, матеріально-технічному постачанні, підготовці виробництва, обліку і оперативному управлінні. Це досягається організаційними, економічними і математичними методами на основі оргтехніки та різних видів зв'язку.

Таким чином, автоматизація виробництва - це одна з основ сучасного науково-технічного прогресу, що відкриває перед людством безпрецедентні можливості перетворення природи, створення величезних матеріальних багатств, примноження творчих здібностей людини.

Завдання 6. Закінчіть речення, використовуючи інформацію тексту.

1. Автоматизація виробництва - процес...
2. Автоматизація виробництва відіграє велику роль ...
3. Прогрес науки є ...
4. Практичне вивчення технології виробництва важливо для ...
5. Автоматизація виробництва використовується не тільки в технології, але і ...

Завдання 7. Дайте відповідь на запитання.

1. Який процес називається автоматизацією виробництва?
2. Що є основою для розвитку продуктивних сил?
3. Для чого важливе практичне вивчення технології виробництва?
4. Яка з проблем машинобудування є найбільш складною та актуальною?
5. Для чого застосовується автоматизація виробництва?
6. Для чого потрібна автоматизація на транспорті?
7. Де, крім технології, використовується автоматизація виробництва?

Завдання 8. Складіть та запишіть тезовий план тексту.

Пригадайте!

Алгоритм складання тез

1. Розділити текст на змістовні частини.
 2. Виділити в змістовній частині головну інформацію.
 3. Сформулювати питання до речень, які містять головну інформацію.
 4. Коротко відповісти на ці питання.
- Відповідь на питання і буде тезою.*

Завдання 9. Пригадайте логіко-структурну схему анотації.

I. Формулювання проблеми.

II. Аргументація.

III. Висновок.

Завдання 10. Пригадайте реферативно-сміслові дієслова та словосполуки, що вживаються для оформлення анотації.

1. Формулювання проблеми:

У тексті (статті, книзі)	розглядається проблема...
	аналізується проблема ...
	розкривається проблема...

2. Аргументація:

Автор говорить про те, що...	Говориться про те, що...
Автор показує, що ...	Показується, що ...
Автор підкреслює, що...	Підкреслюється, що...
Автор зазначає, що ...	Зазначається, що ...
Автор наголошує на тому, що...	Наголошується на тому, що...

3. Висновок:

Автор доходить висновку...	Робиться висновок про те, що...

Завдання 1. Визначте значення незнайомих слів за словником. Запишіть їх у зошит.

Посилення; прояв; відчуження; забруднення; відчуття; пригнічення; втрата; іржавіти; шкода; заповідний; вихлоп; сажа; порушення; комплекс; довготривалий; вилучення.

Завдання 2. Прочитайте словосполуки. Визначте значення незнайомих слів за словником. Запишіть їх у зошит.

Негативний вплив; автотранспортний засіб; екологічна рівновага; відпрацьований газ; шкідлива сполука; ціла доба;

промисловий район; бензіновий двигун; атмосферне повітря; дизельний двигун; загальний рівень врожайності; небезпечний наслідок; магістральний шлях; водна та вітрова ерозія; кисневе голодування.

Завдання 3. Зверніть увагу на іменну сполучуваність дієслів.

Впливати на що? (Зн.в.) – впливати на навколишнє середовище; проявлятися де? в чому? (М.в.) – проявлятися в різних аспектах; відчужувати що? (Зн.в.) – відчужувати землі для будівництва доріг; порушувати що? (Зн.в.) – порушувати екологічну рівновагу; посилювати що? (Зн.в.) – посилювати геодинамічні процеси; забруднювати що? (Зн.в.) – забруднювати місцевість; відчуватися де? в чому? (М.в.) – відчуватися в містах; пригнічувати що? (Зн.в.) – пригнічувати ріст сільськогосподарських рослин; втрачати що? (Зн.в.) – втрачати врожай; вилучати що? (Зн.в.) – вилучати кисень з атмосферного повітря.

Завдання 4. Зробіть від поданих дієслів іменники зі значенням процесу.

Впливати – **вплив**; проявлятися; відчужувати; порушувати; посилювати; забруднювати; відчувати; пригнічувати; втрачати; вилучати.

Завдання 5. Вкажіть, від яких слів утворено складні слова.

Автотранспорт; автопарк; сільськогосподарський; благоустрій.

Завдання 6. Зверніть увагу на питання.

Забруднювати (що робити?)

Забруднення (що?)

Забруднювач (хто? що?)

З твердих речовин, які викидаються в атмосферу, найбільш токсичним (чим? О.в.) **забруднювачем** є свинець.

Найбільш небезпечним наслідком (чого?Р.в.) **забруднення** (чого?Р.в.) повітря є погіршення здоров'я людини.

Потрапляючи в атмосферне повітря, окисли азоту перетворюються в азотну кислоту, яка є у високому ступені корозійною речовиною, та **забруднюють** (що? Зн.в.) навколишнє середовище.

Завдання 7. Прочитайте текст. Виділіть у ньому головну інформацію.

Автотранспорт і навколишнє середовище

Негативний вплив автотранспорту на навколишнє середовище проявляється в різних аспектах. Це і відчуження земель для будівництва доріг, і порушення екологічної рівноваги у процесі їхнього будівництва та експлуатації, зникнення заповідних, незайманих природних комплексів.

Руйнівний вплив на біосферу та здоров'я людини має будь-який вид транспорту, але автомобільний особливо. Найбільш гостро результати його впливу відчужаються в містах, де концентрація автотранспортних засобів особливо велика. Внаслідок швидкого зростання автотранспортних засобів також зростає вилучення кисню з атмосферного повітря. Це вже сьогодні призводить до порушення складу атмосфери, та стає причиною виникнення стійкого кисневого голодування.

Особливо багато шкоди приносять у цьому сенсі автомобілі з бензиновими двигунами. Дизельні двигуни мають значно менший рівень токсичності і містять значно менше шкідливих речовин. Однак у порівнянні з бензиновими двигунами вони характеризуються великим викидом сажі. Це і сприяє утворенню так званого «смогу».

Відомо, сірчистий газ, що міститься в повітрі, вступаючи в реакцію з водою, утворює пари сірчаної кислоти. Ці пари викликають інтенсивну корозію сталі і виробів з металів.

У промислових районах сталь іржавіє в два-чотири рази швидше, ніж в сільській місцевості.

Шкідливим токсикантом є оксиди азоту. Потрапляючи в атмосферне повітря, оксиди азоту перетворюються в азотну кислоту, яка є у високому ступені корозійною речовиною. Разом з сірчаною кислотою вона представляє собою основний компонент кислих опадів. Вони пригнічують ріст сільськогосподарських рослин, знижують загальний рівень врожайності.

Найбільш небезпечним наслідком забруднення повітря є погіршення здоров'я людини. Особливу небезпеку становлять окис вуглецю і окис азоту. Характерними ознаками отруєння окисом вуглецю є головні болі, блювота, підвищене серцебиття.

З твердих речовин, які викидаються в атмосферу, найбільш токсичним забруднювачем є свинець.

Існує ще одна проблема. Водіння автомобіля доводить людей до крайнього нервового виснаження. Постійна напруженість викликає у них болі в області шиї, підвищує кров'яний тиск, призводить до виразкової хвороби.

Таке ж занепокоєння стала викликати проблема шуму. Найбільш гучними є автомобілі з дизельними двигунами, тому що процес згоряння палива в них відбувається при дуже високому ступені стиснення.

Надмірний шум погано впливає на здоров'я людей і може викликати серйозні розлади нервової і серцево-судинної системи.

Значний ефект у захисті біосфери від впливу автотранспорту можуть надати саме технічні заходи. Якщо вдасться налагодити широку експлуатацію автомобілів, що працюють на водні, то проблема забруднення навколишнього середовища буде вирішена, бо відпрацьованим продуктом стане чиста вода, хоча проблема шуму залишиться.

Удосконалення структури автомобільного парку, розвиток енергозберігаючих видів транспорту (метро, швидкісний трамвай, міські залізниці, монорельси, автобусне сполучення), поліпшення дорожньої інфраструктури, її благоустрій, організація руху і, звичайно, поліпшення технічного обслуговування, ремонту транспортних засобів, а також організація контролю за їхнім технічним станом, – такими мають бути магістральні шляхи захисту навколишнього середовища від автотранспорту.

Завдання 8. Напишіть номінативний і тезовий план тексту «Автотранспорт і навколишнє середовище».

Питальний план	Номінативний(називний) план	Тезовий план
1. В яких аспектах проявляється негативний вплив автотранспорту на навколишнє середовище?		

2. Що є причиною виникнення стійкого кисневого голодування?		
3. Які ще існують проблеми автотранспорту, окрім забруднення атмосфери?		
4. Якими мають бути магістральні шляхи захисту навколишнього середовища від автотранспорту?		

Завдання 9. Складіть монологічне висловлювання за темою тексту, спираючись на свої записи.

Завдання 10. Пригадайте логіко-структурну схему анотації.

I. Формулювання проблеми.

II. Аргументація.

III. Висновок.

Завдання 11. Пригадайте реферативно-сміслові дієслова та словосполучення, що вживаються для оформлення анотації.

1. Формулювання проблеми:

У тексті (статті, книзі)	розглядається проблема...
	аналізується проблема ...
	розкривається проблема...

2. Аргументація:

Автор говорить про те, що...	Говориться про те, що...
Автор показує, що ...	Показується, що ...
Автор підкреслює, що...	Підкреслюється, що...

Автор зазначає, що ...

Зазначається, що ...

Автор наголошує на тому, що... Наголошується на тому, що...

3. . Висновок:

Автор доходить висновку...

Робиться висновок про те, що...

Завдання 1. Знайдіть у словнику переклад зазначених слів.
Запишіть нові слова в ваш словник.

Антропогенний, різноманітність, проживання, екосистема, ураган, потік, лавина, ґрунт, вирубка.

Завдання 2. Зверніть увагу на синонімічні вирази.

Опустелювання = перетворення в пустелю.

Завдання 3. До зазначених слів підберіть антоніми, використовуючи слова для довідок.

Глобальний, скорочення, прямий, динамічний, потепління, підвищення, внутрішній, руйнування, чистий, різноманітний.

Слова для довідок: непрямий, відновлення, розширення, локальний, зовнішній, брудний, статичний, одноманітний, похолодання, зниження.

Завдання 4. Підберіть синоніми:

виникати =

видобуток =

вплив =

відчувати =

величезний =

негативно =

споживання =

перебудова =

перешкоджати =

наслідки =

Завдання 5. Визначте значення слів на основі словотвірного аналізу.

Гідросфера, захворюваність, багатогранний, опустелювання, родючість, рівномірний, важковирішуваний.

Завдання 6. Визначте за якою моделлю побудовані наступні речення.

1. Екосистеми впливають на динамічну рівновагу в природі.

2. Жителі Землі відчують негативний вплив зміни клімату.

3. Витончення озонового шару зазнає поганого впливу на здоров'я людей і тварин.

4. Люди відчують на собі дію кислотних дощів.
5. Ми знаходимося під впливом процесів, що відбуваються на сонці.

Завдання 7. Прочитайте текст і коментар до нього.

Вплив людини на природу

Антропогенна діяльність має великий вплив на процеси, що відбуваються в біосфері. Цей вплив такий великий, що в теперішній час вчені відзначають якісну і кількісну перебудову біосфери Землі. У зв'язку з цим виникли складні проблеми, що вимагають термінового спільного рішення. Відчуття, що ми знаходимося під впливом цих проблем стало приходити після того як локальні екологічні проблеми переросли в глобальні. Тепер від їх рішення залежить існування людства.

- Скорочення біологічного різноманіття в результаті прямого (вилов, відстріл) і непрямого (через забруднення і господарське використання місць проживання) знищення безлічі видів тварин і рослинних організмів. А так як кожен вид є регулятором чисельності інших видів, то різкі зміни у видовому складі екосистем і всієї біосфери впливають на динамічну рівновагу в природі.

- Зміна клімату (на теперішньому етапі в бік потепління, хоча в майбутньому можливий різкий поворот до похолодання) в результаті збільшення вуглекислого газу в атмосфері, що перешкоджає відображенню теплових променів від поверхні Землі. Наслідки цього процесу багатогранні і можуть проявлятися в катастрофічному підвищенні інтенсивності дощів, ураганів, селевих потоків і снігових лавин, затопленні прибережної частини материків, зниженні врожайності сільськогосподарських культур. Ми бачимо, що вже зараз жителі Землі відчують негативний вплив зміни клімату, ущільнення озонового шару. Однією з причин утворення озонових дір вважають потрапляння у верхні шари атмосфери фреонів, які широко застосовуються на виробництві та в побуті (в холодильниках, кондиціонерах, аерозолях тощо). Цей процес має негативний вплив на здоров'я людей (зростання

захворюваності, агресивність), на зниження врожайності деяких рослин.

- Забруднення гідросфери планети (Світового океану, внутрішніх водойм, ґрунтових вод) найрізноманітнішими відходами, які містять нафтопродукти і радіоактивні речовини, що веде до зростання захворюваності і смертності від споживання низькоякісної води, зниження видобутку морепродуктів, порушення балансу між споживанням і виділенням кисню і вуглекислого газу тощо.

- Випадіння кислотних опадів (дощ, сніг).

Це веде до різних захворювань тварин і людини, передчасного руйнування пам'яток архітектури та інших наслідків. Отже, люди, тварини і навіть архітектурні пам'ятники відчують на собі:

- дію кислотних дощів;

- різке зростання чисельності населення Землі і його нерівномірне розселення по її території. Вже зараз на Землі проживає більше шести мільярдів осіб у разі екологічного оптимума - не більше п'яти;

- існують і інші складні проблеми, такі як вирубка лісів, опустелювання, зниження ґрунтової родючості.

Всі ці проблеми негативно впливають на рівень життя людей. Тому для людей у теперішній час і в майбутньому найвищими цінностями мають залишатися: чиста вода, чисте повітря, ґрунт, різноманітний рослинний і тваринний світ.

Коментар до тексту:

Антропогенна діяльність - різні форми впливу діяльності людини на природу.

Біосфера - область активного життя, що охоплює нижню частину атмосфери, гідросферу і верхню частину літосфери.

Гідросфера - сукупність усіх вод земної кулі: океанів, морів, підземних вод, льодовиків тощо.

Ґрунтові води - підземні води, схильні до сезонних коливань.

Кислотні опади - дощі, сніг, підкислені через велику кількість промислових викидів.

Світовий океан - водна оболонка Землі, що оточує материки й острови.

Завдання 8. Прочитайте текст ще раз, розділіть на змістовні частини. До кожної змістовної частини поставте питання.

Завдання 9. Перетворіть питальний план у номінативний.

Завдання 10. Виберіть з кожної змістовної частини основну інформацію, запишіть її в зошит.

Завдання 11. Перекажіть текст, спираючись на план і записану інформацію.

ТЕМА: Підготовка до іспиту. Монологічне висловлювання.

Завдання 1. Визначте значення незнайомих слів за словником.

Заснування, змагання, гонка, статус, галузь, експертиза, асфальтобетон, виробництво, державний (суспільний) діяч, технікум, промислове підприємство.

Завдання 2. Визначте, від яких слів утворені виділені складні прикметники.

Автомобільно-дорожній університет, *дорожньо-будівельний* факультет, *спортивно-гоночна* машина, *ресурсозберігаюча* технологія, *навчально-виробничий* комплекс, *науково-технічна* проблема, *автотранспортна* спеціальність.

Завдання 3. Прочитайте текст. Виділіть у ньому головну інформацію.

ХНАДУ

Харківський національний автомобільно-дорожній університет – один з найстаріших закладів вищої освіти України. Він був заснований 1930 року. ХНАДУ (раніше університет називався ХАДІ) мав усього два факультети. Сьогодні у ХНАДУ шість факультетів: автомобільний, дорожньо-будівельний, механічний, управління та бізнесу, транспортних систем і факультет підготовки іноземних громадян.

ХНАДУ – технічний заклад вищої освіти. Він готує інженерів за автотранспортними спеціальностями.

ХНАДУ – відомий і престижний університет. Тут були створені перші в Україні студентське конструкторське бюро і лабораторія швидкісних автомобілів. Усього тут було спроектовано і виготовлено понад три десятки спортивно-гоночних автомобілів, що брали участь у змаганнях із установавання рекордів швидкості в автомобільних перегонах.

2001 року ХНАДУ надано статус національного університету, оскільки він забезпечує високий рівень підготовки спеціалістів.

Сьогодні Харківський національний автомобільно-дорожній університет є головним центром науки України у галузі автомобільного і дорожнього будівництва. У виші вирішують проблеми збереження довкілля, розвитку нових комп'ютерних технологій, створюють нові речовини і матеріали. Вчені університету створили експериментальну модель екологічно чистого автомобіля, що працює на рідкому азоті. У ХНАДУ також була створена єдина у Східній Україні лабораторія експертизи транспорту. Було розроблено технологію створення кольорового асфальтобетону.

Багато випускників університету є відомими керівниками виробництва, вченими, державними і громадськими діячами, які працюють у різних країнах світу. Сьогодні університет являє собою складний навчально-виробничий комплекс із підготовки інженерних і наукових кадрів, а також із вирішення найважливіших наукових і науково-технічних проблем. До структури навчально-виробничого комплексу університету належать автотранспортний технікум, а також декілька промислових підприємств Харківщини.

У ХНАДУ створені всі умови для навчання і життя студентів. Заняття проходять у трьох навчально-лабораторних корпусах. Студентське містечко ХНАДУ містить шість гуртожитків.

ХНАДУ активно розвиває міжнародні контакти. Зараз з університетом працює близько 40 іноземних партнерів. ХНАДУ співпрацює з університетами Німеччини, США, Канади, Австрії, Польщі, Сирії, Греції, Йорданії та інших країн.

За минулі роки в університеті було підготовлено більш ніж 70 тисяч спеціалістів, зокрема – понад дві тисячі іноземних громадян з країн Європи, Азії, Африки, Латинської Америки.

Іноземні студенти не тільки навчаються, але й добре відпочивають разом із своїми викладачами. Особливо всім подобаються спільні екскурсії Харковом та містами України, на яких можна ближче познайомитися один з одним та дізнатися багато нового про країну навчання.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Коли був заснований Харківський національний автомобільно-дорожній університет?
2. Які факультети має ХНАДУ?
3. Яких спеціалістів готує ХНАДУ?
4. Чим займаються конструкторське бюро і лабораторія швидкісних автомобілів?
5. Які наукові проблеми вирішують учені ХНАДУ?
6. Які міжнародні контакти має університет?
7. Що являє собою навчально-виробничий комплекс ХНАДУ?
8. Які умови створені в університеті для навчання і життя студентів?

Завдання 5. Прочитайте і запишіть номінативний план тексту.

План

1. Заснування Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.
2. Лабораторія швидкісних автомобілів.
3. Наукові дослідження вчених ХНАДУ.
4. Міжнародні контакти ХНАДУ.
5. Структура університету.
6. Умови навчання і життя студентів.

Завдання 6. Перекажіть текст «ХНАДУ», спираючись на номінативний план з завдання 5.

Завдання 1. Прочитайте текст «Україна».

Завдання 2. Розділіть текст на змістовні частини.

Завдання 3. Сформулюйте питання до кожної змістовної частини.

Завдання 4. Дайте відповідь на питання.

Завдання 5. Перекажіть текст.

УКРАЇНА

Україна – незалежна держава, розташована у Центральній та Південно-Східній Європі. Територія України складає 603,7 тис. кв. км. Загальна численність населення України – близько 47 млн. людей. За численністю населення Україна займає п'яте місце в Європі. В Україні живуть та працюють представники 100 національностей. Більша частина населення – українці. Конституція України гарантує рівні права всім громадянам країни.

Столицею України є місто Київ. Київ – одне з найстаріших міст країни, йому близько 1500 років. Близько 300 років Київ був столицею давньоруської держави – Київської Русі.

Кордон України межує з наступними державами: Румунія, Молдавія, Угорщина, Словачія, Польща, Білорусія, Росія. Географічний центр Європи знаходиться в карпатському містечку Рахові.

Українські надра багаті на унікальні мінеральні сировини. Територія має особливу геологічну будову, завдяки цьому сформовано практично всі види корисних копалин, в тому числі цілий ряд великих і дуже великих по запасам родовищ вуглеводневої сировини і твердих корисних копалин. Серед металевих корисних копалин відомі залізородні басейни, марганцеві руди, родовища інших кольорових, шляхетних і рідкісних металів. На Заході України є невеликі запаси нафти. 1/4 всіх запасів чорнозему на планеті зосереджено на Україні. Україна входить до сімки передових виробників рослинної олії, картоплі, цукру та свинини. Важливу роль в економіці країни відіграють промисловість та сільське господарство. Україна може похвалитися однією з найкрасивіших слов'янських архітектур у світі, туризм активно розвивається. Українці дуже привітні та привітні, більшість населення володіє англійською мовою та з радістю допоможуть іноземцю. У країні організовується велика кількість неймовірних фестивалів та подій, які приваблюють багато туристів.

Клімат України – помірно-континентальний. Середні температури найхолоднішого місяця в Україні (січня) складають від -7 градусів до +2 градусів тепла. Середні температури найтеплішого місяця (липня) – від +18 градусів до +25 градусів.

Україну омивають Чорне та Азовське моря, а також на території

країни протікають річки Дніпро, Дунай, Дністер, Буг, Донець.

Найбільші міста України – Київ, Харків, Дніпро, Одеса, Львів.

Україна є парламентсько-президентською республікою. Найвищим органом державної влади є Верховна Рада України, а главою держави – Президент України.

26 червня 1945 Україна взяла активну участь у розробці статуту ООН. Також країна входить у ряд інших міжнародних політичних та економічних організацій та грає важливу роль у міжнародному політичному житті.

Завдання 1. Прочитайте текст «Київ»

Завдання 2. Розділіть текст на змістовні частини.

Завдання 3. Сформулюйте питання до кожної змістовної частини.

Завдання 4. Дайте відповідь на питання.

Завдання 5. Перекажіть текст.

Київ

Це прекрасне місто - столиця України.

Французький письменник Оноре де Бальзак писав: “Петербург – юне місто, Москва – древнє, А Київ - Вічне місто, це Північний Рим”.

Київ – одне з найстаріших міст нашої країни. Йому більше ніж 1500 років. Місто заснували у V столітті. В IX-XII століттях Київ був столицею держави, яка називалась Київська Русь. В 1934 році Київ став столицею України.

Про заснування Києва розповідає найдревніший і найвідоміший літопис “Повість временних літ”. За народною легендою три брати Кий, Щек, Хорив та їх сестра Либідь заснували на цій землі місто і назвали його на честь старшого брата - Київ.

Київ завжди був центром культури, освіти і мистецтва. Тому навіть тисячу років тому тут було багато шкіл, де навчали писати, читати, рахувати. Київські грамотні люди писали книги, які зараз можна побачити в українських музеях. Школи знаходилися в церквах. Їх тоді було дуже багато. Наприклад, в часи Ярослава Мудрого, найвідомішого і найосвіченішого правителя Київської Русі, було більш ніж 400 церков.

Зараз населення міста – більш ніж 4 млн. чоловік.

Київ займає велику площу і зручне географічне положення. Місто розташоване на березі річки Дніпро. Дніпро – це найбільша річка в Україні. Річка з'єднує південну частину міста з північною.

Київ – це політичний центр України. Тут працює уряд України, Верховна Рада, Президент країни – Віктор Ющенко.

Наша столиця – це науковий центр України. В Києві працюють Академія наук, наукові інститути, лабораторії. В усьому світі знають імена відомих вчених України. Зараз у Києві 269 науково-дослідних інститутів, 17 найвідоміших університетів та академій, 439 середніх шкіл.

Українські вчені беруть участь у міжнародних наукових конгресах і конференціях.

Найбільший університет – це університет імені Тараса Шевченка. КДУ заснували у 1834 році. На його факультетах навчаються більш ніж 20 тисяч студентів. В університеті є багато наукових лабораторій, навчальних аудиторій, бібліотека. В бібліотеці університету можна взяти книги на різних мовах світу.

У 1960 році у Київському університеті відкрили перший підготовчий факультет для іноземних студентів. Зараз в КДУ, а також в багатьох університетах, академіях Києва навчаються студенти з усіх континентів земної кулі.

Київ – культурний центр країни. Тут багато театрів, де можна подивитися балети, драматичні вистави, послухати оперу.

В київських музеях можна познайомитися з історією міста, історією українського народу, його національною культурою. В місті багато

пам'ятників, які розповідають про відомих людей: вчених, письменників, художників, композиторів, співаків.

А ще у місті дуже багато красивих місць, куди можна піти погуляти, помилуватися природою: це парки, сквери, берег Дніпра, пішохідні мости. Але найулюбленіше місце для всіх киян та гостей – це центральна вулиця, серце Києва – Хрещатик. “Хто не бачив Хрещатика – той не бачив Києва”, - говорять кияни.

Це місто неможливо не любити, неможливо не пам'ятати. Хто хоча б раз побуває у Києві, той назавжди запам'ятає це місто і обов'язково захоче приїхати сюди ще багато разів.

Завдання 1. Прочитайте текст «Харків».

Завдання 2. Розділіть текст на змістовні частини.

Завдання 3. Сформулюйте питання до кожної змістовної частини.

Завдання 4. Дайте відповідь на питання.

Завдання 5. Перекажіть текст.

ХАРКІВ

Місто Харків знаходиться на північному сході України, а Харківська область межує з Росією.

Харків – один із найбільших промислових, культурних і наукових центрів. У ньому живе приблизно півтора мільйони чоловік. Більше трьох століть нараховує історія Харкова, але ніхто не називає його старим містом. Він постійно оновлюється, будується, змінюється.

Друге за кількістю населення місто України було засноване у 1654-1655 роках біля злиття рік Харків, Лопань й Уди. За легендою, і річка, і місто названі на честь Харька – козацького сотника дворянського походження, який, захищаючи своїх хуторян від татар, погнався за ворогом і потонув на переправі. Невеличке поселення поступово розвивалося, почалося будівництво дерев'яної фортеці, з'явилися перші вулиці, почали розвиватися ремесла, торгівля. Такі українські фортеці мали служити надійним захистом південних кордонів від нападів кримських татар.

Харків швидко росте, розвивається й перетворюється на велике сучасне місто, з красивими вулицями й площами, визначними пам'ятниками.

Центр міста розташований між двома площами – Конституції й Свободи. Площа Свободи є однією з найбільших площ світу і головною площею міста. Тут проходять свята, ярмарки, концерти. Навколо площі – красиві будинки: Харківський національний університет, Будинок державної промисловості, готель «Харків», Палац дитячої та юнацької творчості. Площа знаходиться поруч із садом імені Т.Г. Шевченка.

Харків – місто студентів і вчених. Тут працює близько 40 державних і приватних навчальних закладів: університетів,

академій, інститутів.

Дві площі – Конституції й Свободи – з'єднує Сумська – головна вулиця міста. Стародавні будинки, сучасні магазини, кафе й ресторани, навчальні й науково-дослідні інститути, банки й театри, парки та сквери роблять її своєрідною й неповторною.

На Сумську виходить найкрасивіший парк у місті – сад Шевченка. Прикрасою саду й міста є унікальний пам'ятник великому українському поетові Тарасу Григоровичу Шевченку.

Вулиця Сумська веде до Центрального парку культури та відпочинку й закінчується Лісопарком – зеленою зоною міста, у якій парк поступово переходить у ліс. Тут знаходиться Меморіал Слави, присвячений харків'янам, що загинули в роки другої світової війни. Сюди харків'яни приносять квіти .

Важливу роль у житті міста відіграє метро. Станції Харківського метрополітену дуже красиві. Зараз діють три лінії, що з'єднують центр міста з вокзалами й заводами, з житловими масивами на Салтівці та Холодній горі, на Павловому Полі й Олексіївці.

Харків прекрасний у будь-яку пору року. Харків'яни пишаються своїм містом і називають його першою столицею. З Харкова вона (тобто столиця) переїхала до Києва. Місто на Лопані було центром України 15 років (1919- 1934). Мить за історичними мірками. Проте саме ця мить змушує харків'ян і досі називати своє місто „першою столицею”.

Поточні контролі до курсу

Контрольні завдання до теми: Вираження використання процесу і його ролі

Контроль 1

Завдання 1. З поданих словосполук складіть речення, використовуючи конструкцію **що перетворюється на що**.

праця;

атрибут домашньої та робочої обстановки;

армія трудящих; комп'ютер робота зі знаннями; працівники, які володіють конкретними знаннями

Завдання 2. Складіть та запишіть називний план тексту «Роль інформаційних технологій у сучасному світі».

Завдання 3. Вкажіть, від яких слів утворено складні слова.

Постіндустріальне суспільство, суспільно-виробничі процеси, інформаційно-технологічна платформа, науково-технічний прогрес, соціально-економічний розвиток.

Контроль 2

Завдання 1. Прочитайте речення і запишіть їх, замінюючи конструкції *для чого, з метою чого* підрядними реченнями із сполучником *щоб* + *інфінітив*.

1. Електронні таблиці використовуються для виконання економічних розрахунків.
2. З метою використання результатів пізнання в своїй практичній діяльності людина пізнає навколишній світ, розкриває закони його розвитку.
3. Комп'ютерна діагностика застосовується для виявлення прихованих дефектів систем автомобіля.

Завдання 2. Вставте в текст слова і словосполучення, що виражають використання процесу і його роль (використовується де? для чого?; застосовується де? для чого?; має місце де?; грає велику роль у чому?; має велике значення для чого?; є основою для чого?)

Випаровування є єдиною формою передачі вологи з океанів і суші в атмосферу і в тепловому балансі морів і атмосфери, і є одним з найважливіших кліматичних факторів. Випаровування ... величезне значення в житті людини, тварин і рослин, оберігаючи їх від перегріву.

Випаровування ... велику ... в техніці і промисловій практиці. У техніці випаровування ... при очищенні речовин або поділі рідких сумішей перегонкою (отримання бензину, газу, солярного масла

тощо). Процес випаровування ... основою всіх процесів сушіння матеріалів. Воно ... для розділення рідких сумішей перегонкою, кондиціонування повітря. Випарне охолодження води ... в оборотних системах водопостачання підприємств. Випаровування ... важливу ... в парових машинах, в двигунах внутрішнього згоряння. Воно ... основою карбюрації, тобто змішування парів палива (наприклад, бензину) з повітрям для отримання горючої суміші.

Завдання 3. Назвіть галузі промисловості, в яких застосовується процес адсорбції; назвіть процеси при яких використовується процес адсорбції.

Контроль 3

Завдання 1. Прочитайте текст.

Коливальні рухи

Запишіть тему лекції: «Коливальні рухи». Перш за все розглянемо загальні відомості про коливання, тобто зупинимося на визначенні коливань, їх класифікації, дамо загальну характеристику видів коливань, наведемо приклади тих чи інших коливань.

Отже, що таке коливання? Коливаннями називаються процеси, які відрізняються тим або іншим ступенем повторюваності. Такою властивістю повторюваності володіють, наприклад, хитання маятника годинників.

Коливання за своєю фізичною природою неоднорідні. Залежно від фізичної природи повторюваного процесу розрізняють такі види коливань: механічні, електромеханічні, електромагнітні та інші. Далі ми будемо розглядати механічні коливання.

Коливання широко поширені в природі та техніці. У багатьох випадках коливання грають негативну роль. Наведемо приклади таких коливань. Уявімо собі потяг, який проходить по мосту через стики рейок. Колеса поїзда викликають його коливання. Негативну роль відіграють і коливання (їх називають ще вібрації) корпусу корабля, якщо ці вібрації викликаються обертанням гребного гвинта. Вкрай негативну роль грають і вібрації крил літака. Всі ці процеси можуть призвести до катастрофічних наслідків. У таких і подібних випадках завдання полягає в тому, щоб запобігти

виникненню коливань. У всякому разі слід перешкодити тому, щоб коливання досягли небезпечних розмірів.

Разом з тим коливальні процеси лежать в самій основі різних галузей техніки. Так, наприклад, на коливальних процесах заснована вся радіотехніка.

Не тільки фізична природа повторюваних процесів неоднорідна. Неоднорідними є і впливи на коливну систему.

Залежно від характеру впливу на коливну систему коливання поділяються на кілька видів. До них належать вільні коливання (їх називають ще власні), вимушені коливання, автоколивання та параметричні коливання. Далі розглянемо перші два види коливань.

Почнемо з розгляду вільних, або власних коливань. Вільними, або власними коливаннями називаються такі коливання, які відбуваються в системі, наданій самій собі після того, як їй був повідомлений поштовх, або після того, як вона була виведена з положення рівноваги. Прикладом тут можуть служити коливання кульки, підвішеної на нитці, тобто коливання типу маятника.

Перейдемо до розгляду вимушених коливань. Вимушеними називаються такі коливання, в процесі яких система, що коливається, піддається впливу зовнішньої сили, що періодично змінюється. Прикладом служать коливання моста, які виникають при проходженні по ньому людей, крокуючих у ногу.

Отже, тут зовнішньої силою, що періодично змінюється, є проходження людей, які крокують у ногу.

Завдання 2. Зробіть складний план тексту «Коливальні рухи» та розкажіть його за цим планом.

Контроль 4

Завдання 1. Складіть три види плану (питальний, номінативний, тезовий) тексту «Автоматизація виробництва».

Завдання 2. Перекладіть текст на рідну мову.

Автоматизація виробництва - процес у розвитку машинного виробництва, при якому функції управління і контролю, які раніше виконувалися людиною, передаються приладам і автоматичним

пристроєм. Автоматизація виробництва відіграє велику роль у підвищенні продуктивності праці, поліпшенні якості продукції, яка випускається. Автоматизація виробництва застосовується для оптимального використання всіх ресурсів виробництва.

Завдання 3. Зробіть зворотний переклад тексту.

Контроль 5

Завдання 1. Знайдіть аналогічні вирази у рідній мові. Поясніть, як ви їх розумієте.

В здоровому тілі здоровий дух.
Діти - наше майбутнє.

Завдання 2. Складіть невеличку розповідь, використовуючи слова для довідок та конструкції: що впливає на що; що залежить від чого.

Слова для довідок: здоров'я нації, навколишнє середовище, майбутнє країни, медицина.

Завдання 3. Дайте відповідь на запитання.

Як ви розумієте вираз «здоровий спосіб життя»?

Контрольні завдання до теми: «Підготовка до іспиту. Складання анотації. Монологічні висловлювання»

Завдання 1. Користуючись тезовим планом, логіко-структурною схемою анотації та реферативно-смісловими дієсловами і словосполученнями, складіть анотацію тексту «Економічні кризи».

Завдання 2. Користуючись тезовим планом, логіко-структурною схемою анотації та реферативно-смісловими дієсловами і словосполученнями, складіть анотацію тексту «Менеджмент».

Завдання 3. Користуючись тезовим планом, логіко-структурною схемою анотації та реферативно-смісловими дієсловами і

словосполуками, складіть анотацію тексту «Протиріччя економіки».

Завдання 4. Користуючись тезовим планом, логіко-структурною схемою анотації та реферативно-смісловими дієсловами і словосполуками, складіть анотацію тексту «Ринок».

Завдання 5. Користуючись тезовим планом, логіко-структурною схемою анотації та реферативно-смісловими дієсловами і словосполуками, складіть анотацію тексту «Автоматизація виробництва».

Завдання 6. Користуючись тезовим планом, логіко-структурною схемою анотації та реферативно-смісловими дієсловами і словосполуками, складіть анотацію тексту «Автотранспорт і навколишнє середовище».

Завдання 7. Монологічне висловлювання «ХНАДУ» (розкажіть про Харківський національний автомобільно-дорожній університет»).

Завдання 8. Монологічне висловлювання «Україна».

Завдання 9. Монологічне висловлювання «Антропогенна діяльність людини».

Завдання 10. Монологічне висловлювання «Київ».

Завдання 11. Монологічне висловлювання «Харків».